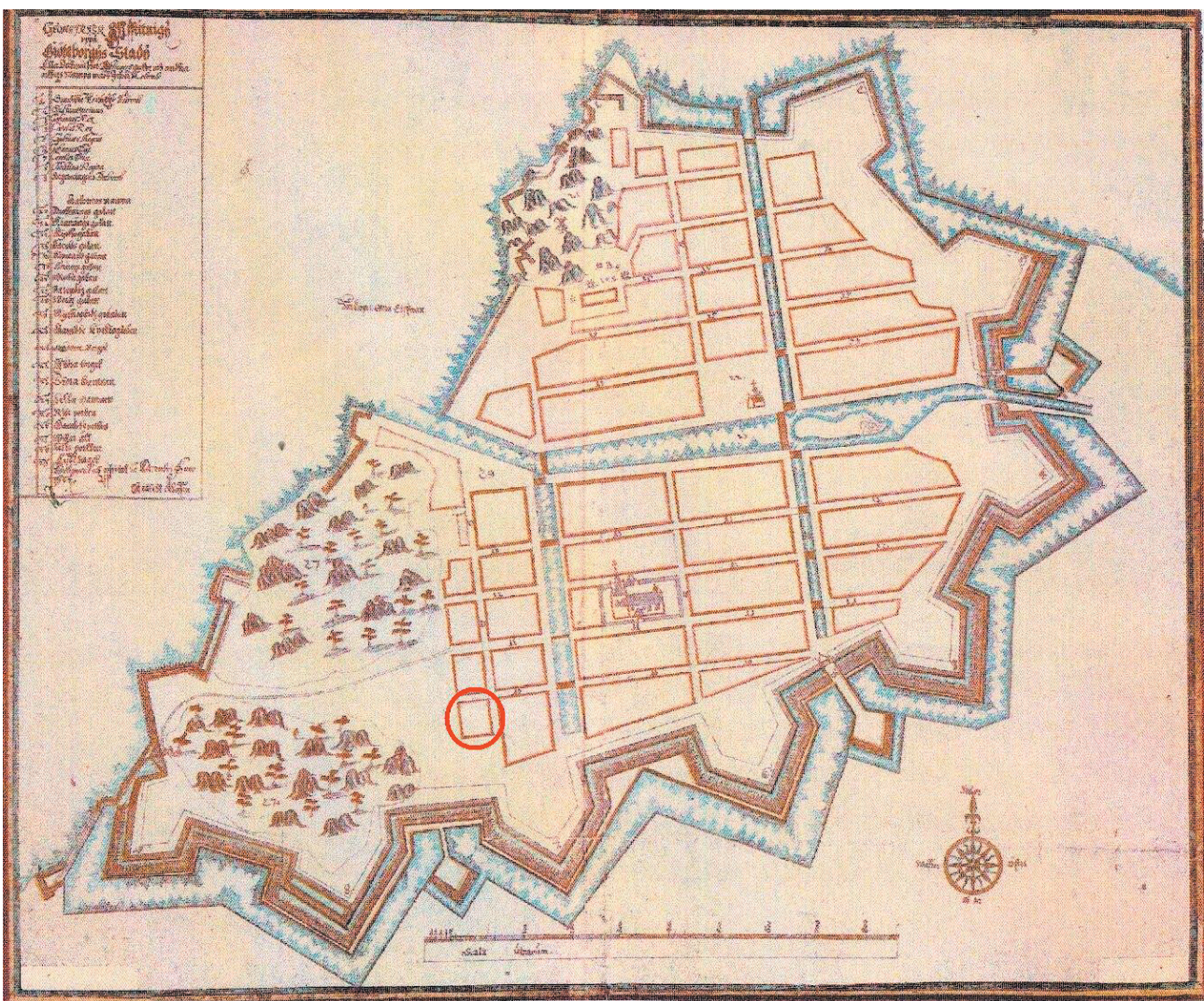

Kaserntorget 8

Göteborg 216 | Vallgraven 32:13 | Historisk tid
Förundersökning | Göteborgs kommun

Mats Sandin

ARKEOLOGISK RAPPORT FRÅN
GÖTEBORGS STADSMUSEUM
ISSN 1651-7636
© Göteborgs Stadsmuseum 2009
Norra Hamngatan 12
411 14 GÖTEBORG
www.stadsmuseum.goteborg.se

REDAKTION
Mona Lorentzson
Ulf Ragnesten

OMSLAGETS GRAFISKA FORM
Mimmi Andersson
Teckning: Hans Dillner

TOPOGRAFISKA OCH EKONOMISKA KARTAN
© Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-3211

KARTOR FRÅN STADSBYGGNADSKONTORETS DATABAS
© Göteborgs Stadsbyggnadskontor

FORNLÄMNING Göteborg 216, Kv Artilleristallet

Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning

Med anledning av att AB Göteborgs Idrottsmagasin skulle dra in fjärrvärme i fastigheten ”Inom Vallgraven 32:13” i Göteborg, vilken är belägen inom fornlämning RAÄ nr 216 har Göteborgs Stadsmuseum genomfört en förundersökning i form av en schaktningsövervakning (Fig 1 och 2, översiktskartor, samt fig 3, plankarta). Fornlämningen utgörs av skulturlager från Göteborgs stad och fastigheten ligger i fornlämningens SV del. Undersökningen genomfördes delvis i sedan tidigare grävt schakt. Vid undersökningen påträffades tre fyndförande stadslager samt en äldre grundmur. Det stratigrafiskt lägsta lagret innehöll 1600-tals material. I lagren påträffades fynd som tegelbitar, yngre rödgods, porslin, fajans, glas och enstaka järnföremål.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslut nr:	431-44612-2006
Uppdragsgivare:	AB Göteborgs Idrottsmagasin
Läge:	Inom Vallgraven 32:13
Ekonomisk karta:	7B 0e
Koordinater i rikets nät:	x 6404,02– y 12670,93
Grävningsorsak:	Anläggning av fjärrvärme
Grävningsinstitution:	Göteborgs Stadsmuseum
Tidpunkt för undersökning i fält:	06-06-21 t o m 06-06-26
Undersökt yta:	15 m ²
Antal arkeologtimmar i fält:	16
Antal maskintimmar:	16
Platsledare:	Mats Sandin
GSMA nr:	060041

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Göteborg anlades på initiativ av Gustav II Adolf och fick sina stadsprivilegier 1621. Stora delar av Nya Lödöses befolkning flyttades då till den nya staden, som liksom sina föregångare kom att fungera som det svenska rikets port mot Västerhavet och den nordvästeuropeiska marknaden. Göteborg befästes successivt under 1600-talet

Fig. 1. Förundersökningens läge i Göteborg. Skala 1:100 000.

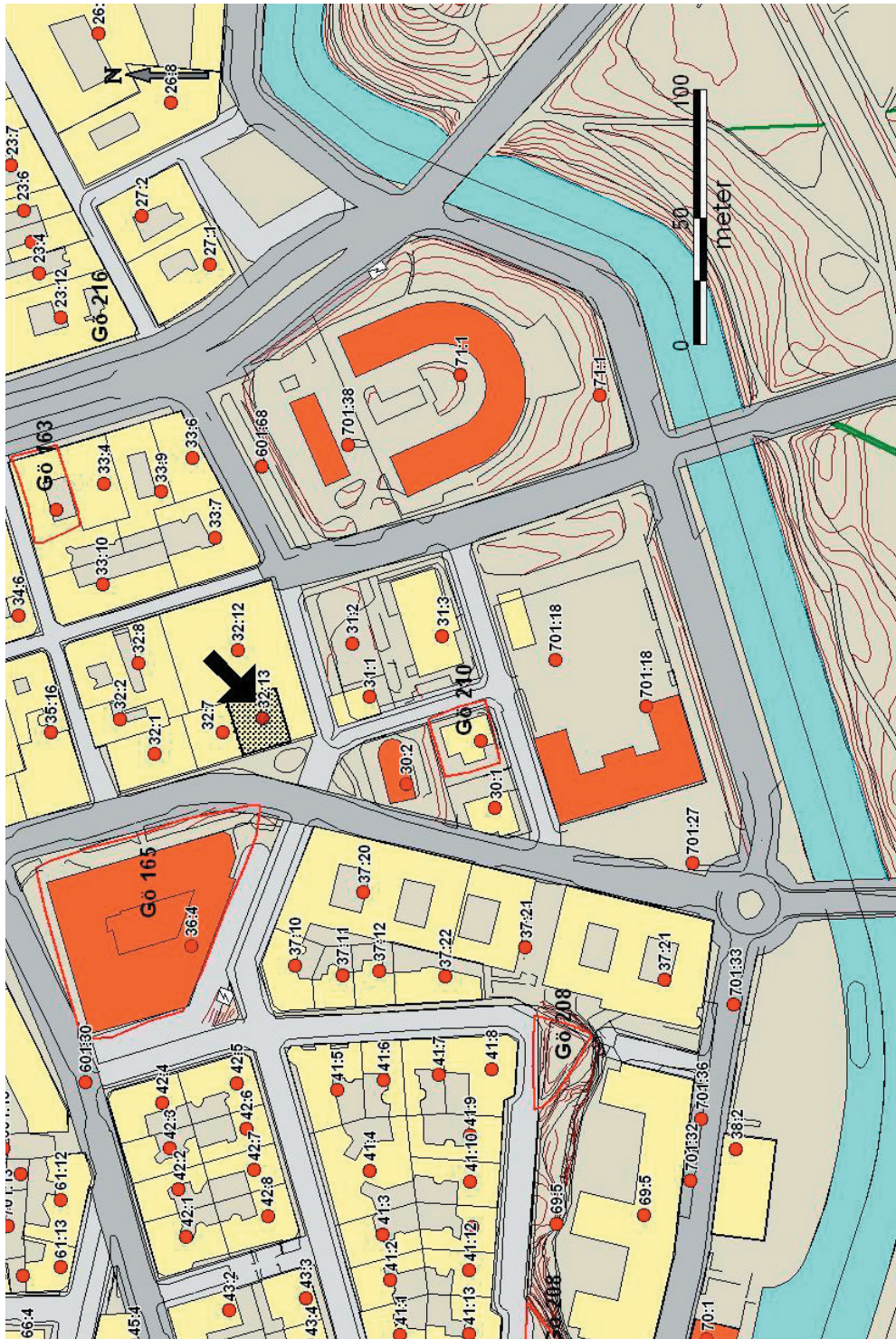

Fig. 2. Översiktskarta. Den berörda fastigheten "Inom Vallgraven 32:13" har skrafferats.

och fick så småningom en permanent garnison. Stadsplanen lades ut efter nederländska förebilder med rätvinkligt gatunät och kanaler. Kvarteren i dagens Göteborg är således ursprungliga.

Det aktuella kvarteret finns redan med på en planritning från 1644 (fig 4). Med all sannolikhet bebyggs tomten under 1600-talet. Tidigare undersökningar i staden har visat att lämningarna efter den äldre bebyggelsen ofta är omfattande och välbevarade.

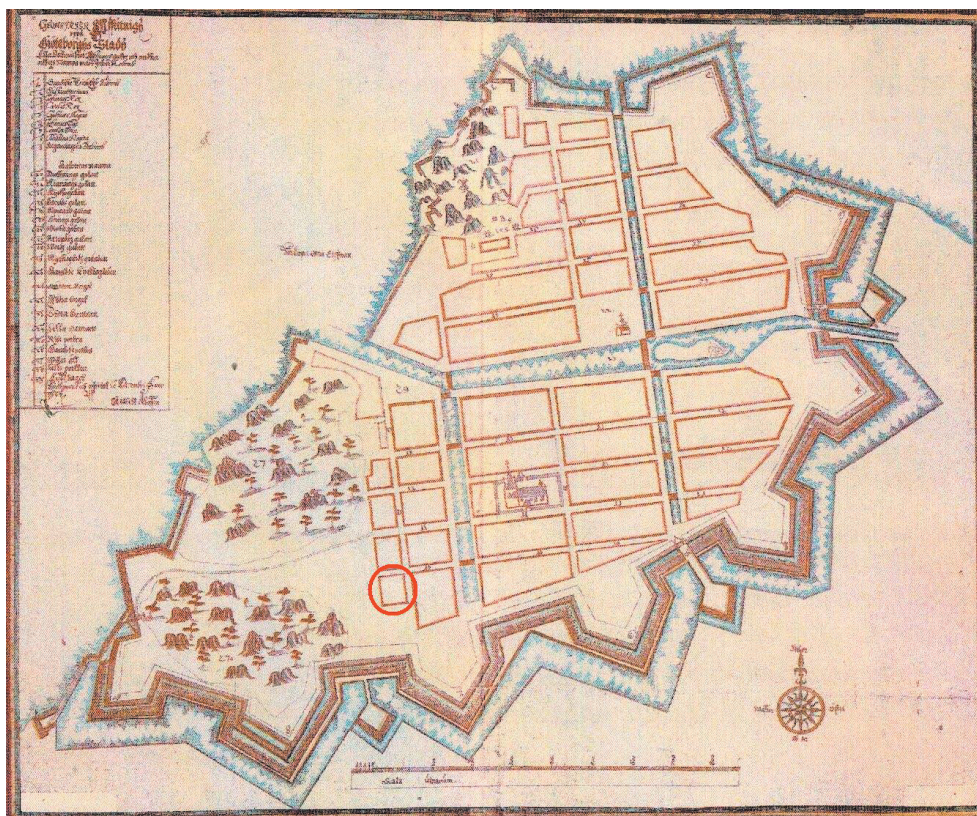

Fig. 4. Planritning över Göteborgs stad upprättad av Kettil Claeson Felterus daterad till 1644.

HISTORIK

Som ovan nämnts är stadsplanen ursprunglig. I källorna nämns ägare till fastigheten från 1660-tal och framåt. På fastigheten har det troligen legat trähus. Fram till 1800-talets början låg detta kvarter direkt an mot befästningsvallen. Direkt i öster låg ett repslageri. Fastigheten brandhärjades 1804. Därefter byggdes ett stenhus i två våningar på platsen (Dahl 1986, s 84-88). Det hus som i dagsläget ligger på den aktuella fastigheten är uppfört 1805. I direkt anslutning till fastigheten låg under 1800-talet Göta artilleriregementes ridhus och stallar. Innehavarna av fastigheten har varit yrkesverksamma som skraddare, saltmålare, repslagare, soldat, åkare,

stadstrumslagare mm. Huset är ett av ett fåtal kvarvarande välbevarade små tvåvåningshus med brutet tak innanför vallgraven. Detta var den vanligaste hustypen i Göteborg under större delen av 1800-talet (Hus för hus... s 281 och s 285, 2003).

UTSEENDE FÖRE UNDERSÖKNING

Det aktuella området bestod av en portgång som leder in till en innergård (fig 5). Undersökningsytan inramas av väggar från två håll. Portgången har varit stenlagd. Då den arkeologiska undersökningen påbörjades var de övre fyllnadslagren redan avlägsnade.

Fig. 5. Fjärrvärmeschaktet. Den vänstra profilväggen finns som profil. Bakom grävmaskinen ligger porten till fastigheten. Foto mot VSV.

MÅLSÄTTNING

Göteborgs stads äldre byggnadslämningar och kulturlager (Gö 216) bedöms ha ett mycket högt vetenskapligt och pedagogiskt värde. Fastigheten har tidigare aldrig undersökts. Kunskapen om fornlämningen i det aktuella området är därför i nuläget bristfällig.

Förutsättningar fanns att påträffa lämningar och fyndmaterial från tidigare bebyggelseepoker på platsen.

Målsättningen var att dokumentera eventuella lämningar hörande till Gö 216. Inom ramen för den arkeologiska undersökningen skulle påträffade företeelser dokumenteras och sedan grävas bort.

UNDERSÖKNINGSMETOD

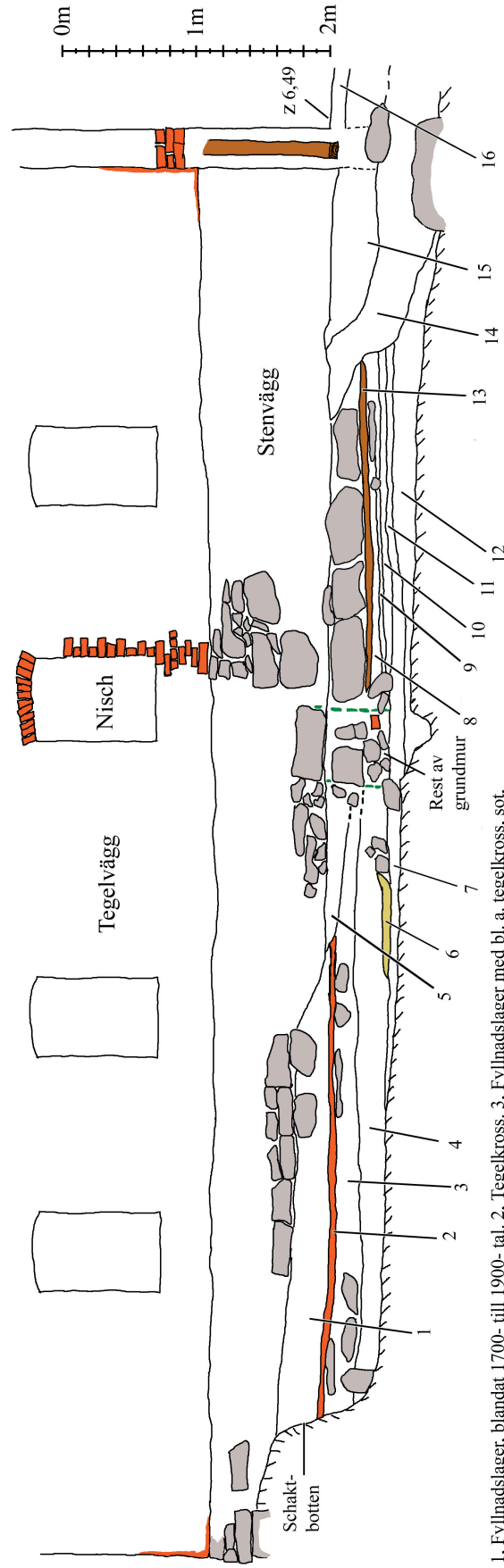
Förundersökningen genomfördes i form av en schaktningsövervakning. Den berörda undersökningsytan var ca 12 meter lång och ca 1,2 m bred. Jord avlägsnades ned till ett djup av ca 0,8 till 1,2 m. Hela ytan undersöktes genom avbaning av fyllnadsmassor och jordlager ned till anläggningsdjupet för fjärrvärmeledningen. Lager och iakttagelser dokumenterades på sedvanligt vis.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER OCH TOLKNING

Undersökningen genomfördes i det ledningsschakt som grävdes från Kaserntorget in genom porten och fram till innergården. Totalt undersöktes en yta på ca 15 m² med en volym av ca 13 m³. En profil upprättades i schaktets längdriktning, dvs. schaktets södra vägg med portgång (fig 6). I schaktets längdriktning har det tidigare grävts för Va-ledning, dock i smalare bredd än aktuellt schakt. Vid förundersökningen iaktogs i portgångens norra del rester av äldre stenläggning på 0,6 m djup. Denna stenläggning var övertäckt av fyllnadsmassor samt ett lager med tegelkross. Dessa fyllnadsmassor innehöll fynd som kunde dateras från 1700- till 1900-tal. Under stenläggningen påträffades tre äldre kulturlager.

Lagret direkt under stenläggningen var ett äldre fyllnadslager innehållande tegelkross, sten och sot. Det mellersta var ett strimmigt lager med lera och sand. I detta lager påträffades ostindiskt porslin samt ben. Det lägst belägna leriga brunblå lagret kunde, med hjälp av fajans och keramikfynd, dateras till 1600-talets senare del. Centralt i schaktet påträffades delar av en grundmur. Den var kraftigt störd av sentida verksamhet. Dock kunde den följas på bägge sidor av schaktet. Söder om denna grundmur påträffades delar av en äldre rustbädd tillhörande det befintliga huset. Under rustbädden iaktogs en lagerföljd som skiljer sig från lagren norr om grundmuren. Här sågs ett lager av brun smetig sand troligen innehållande gödsel samt i botten det tidigare nämnda 1600-talslagret. Vid portgångens ingång var kulturlagren störda av olika fyllnadsmassor.

Vid undersökningen påträffades tre fyndförande stadslager samt en äldre grundmur. Det stratigrafiskt lägsta lagret innehöll 1600-tals material. I lagren påträffades fynd som tegelbitar, yngre rödgods, porslin, fajans, glas och enstaka järnföremål.

1, Fyllnadslager, blandat 1700- till 1900-tal. 2, Tegelkross. 3, Fyllnadslager med bl. a. tegelkross, sot, sten, ballastflinta. 4, Strimmigt lager med lera och sand, fynd av ostindiskt porslin och ben. 5, Äldre störning. 6, Kalkrik sand. 7, Brunblå lera med kalkfragment, fynd av bl. a. 1600-tals keramik och fåjans. 8, Brun smetig sand, gödsel. 9, Brun sand. 10, Tolkas som 7. 11, Tolkas som 7. 12, Gulgrå kornig lera. 13, Förmultnat trä, rest av rustbädd. 14, Fyllnadsmassor, varvig sand och lera. 15, Sandlager. 16, Stenläggning.

Fig. 7. Profiliritning av fjärrvärmeschaktet. Ritningen är upprättad mot SSO. Z-värdet i ritningen är det faktiska i rikets nät.

FYND

Vid undersökningen påträffades fynd i tre fyndförande kulturlager. I det stratigrafiskt äldsta lagret påträffades material från 1600-talets senare del. Bland fynden kan nämnas tegelbitar, yngre rödgods, porslin, fajans, glas och enstaka järnföremål. Fynden finns redovisade i fyndtabellen (Tabell 1).

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Om andra liknande exploateringar behöver genomföras på platsen måste dessa genomföras med stor försiktighet för att inte förstöra denna välbevarade del av fornlämning Gö 216. Nu, då alla jordlager har dokumenterats inom aktuell yta, finns det inga hinder för exploatering inom undersökningsytan.

Undersökningen visar att kulturlager med fynd från Göteborgs äldsta tid finns på fastigheten. Rester efter en grundmur och en stenläggning bevisar att fastigheten har äldre strukturer. Den antikvariska bedömningen är att det inom fastigheten finns vetenskapliga värden. Det område som har beskrivits är undersökt till ett djup varierande mellan 0,8 – 1,0 m. Under de undersökta nivåerna ligger fornlämningen kvar. Inga ytterligare antikvariska åtgärder krävs inför den planerade exploateringen av berörd yta. Om ytterligare exploatering sker på fastigheten bör nya arkeologiska insatser genomföras.

LITTERATUR

Dahl, Olga 1986. Kvarteret Artilleristallet fram till branden 1804. *Göteborg förr och nu*. Göteborg.

Hus för hus i Göteborgs stadskärna. Red Lönnroth, Gudrun. Kungälv 2003.

KÄLLOR

Kettil Claeson Felterus. Planritning över Göteborgs stad daterad till 1644

FYNDTABELL

Undernr	Lager	Sakord	Antal	Vikt gr	Beskrivning
1	Omrörda fyllnadslager	Kritpipa	1	3,5	Del av skaft
2	Omrörda fyllnadslager	Ostindiskt porslin	2	16,5	Delar av skål
3	Omrörda fyllnadslager	Fajans	2	33	Delar av fat, blå dekor
4	Omrörda fyllnadslager	Porslin	1	3,5	Delar av kopp
5	Omrörda fyllnadslager	Yngre rödgods	1	56	Skärva, oglaserad
6	Omrörda fyllnadslager	Yngre rödgods	1	19,5	Skärva glaserad
7	Omrörda fyllnadslager	Glasflaska	1	137	Intakt
8	Omrörda fyllnadslager	Ben	3	14	Djurben
9	Fyllnadsmassor vid port	Fajans	1	3,5	
10	Fyllnadsmassor vid port	Porslin	1	3,5	
11	Fyllnadsmassor vid port	Glas	2	15	Skärvor från två olika föremål
12	Fyllnadsmassor vid port	Yngre rödgods	3	82,5	En skärva med grön glasyr, de andra har glaserad piplerdekor varav en med hank
13	Fyllnadsmassor vid port	Takpanna i tegel	1	33	Del av
14	Fyllnadsmassor vid port	Ben	1	5	Djurben
15	Lösfynd innergård	Ostindiskt porslin	2	76	Delar av kopp och kärl
16	Lösfynd innergård	Fajans	3	103	Skärvor från fat och terrin?
17	Lösfynd innergård	Yngre rödgods	1	19,5	Skärva från fat med glaserad insida. Piplerdekor
18	Lösfynd innergård	Glasflaska	3	397	En medicinflaska, en "Kronolja från Reymersholm samt en flaska identisk med nr 7 ovan.
19	Lösfynd vid profilrensning	Fönsterglas	1	1,5	
20	Lösfynd vid profilrensning	Yngre rödgods	2	25	
21	Lösfynd vid profilrensning	Takskiffer	2	26	Delar av
22	Lager 4	Ostindiskt porslin	1	22	Del av kopp
23	Lager 4	Ben	1	26,5	Djurben
24	Lager 7	Fajans	1	4	Skärva från fat
25	Lager 7	Yngre rödgods	1	51	Skärva från fat, invändigt glaserad med piplerdekor
26	Lager 7	Holländskt tegel	1	53	Del av gult holländsk tegel
27	Lager 7	Ben	1	1	Fågel?